

BUILDERS OF THE FUTURE

journal homepage:

<https://kelajakbunyodkori.uz/>**ONTOLOGY IN SHAHNAMA****Madina Aliyevna Choriyeva***Associate Professor of the Department of Social Sciences, Ph.D**Bukhara State Medical Institute**Bukhara, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE****Key words:** anthropology, concept, theories, philosophy, Arab Muslim philosophy**Received:** 23.12.23**Accepted:** 25.12.23**Published:** 27.12.23**Abstract:** In this article, the author presented his research results on the function of existentialism. Existentialism has become a significant phenomenon in Western culture. This philosophy greatly influenced the work of artists Alberto Giacometti and Jackson Pollock, as well as film directors Jean-Luc Godard and Ingmar Bergman. This concept still plays a significant role in the intellectual world today.**“SHOHNOMA”DA ONTOLOGIYA****Madina Aliyevna Choriyeva***Ijtimoiy fanlar kafedrasida dotsenti, PhD**Buxoro davlat tibbiyot instituti**Buxoro, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA****Kalit so'zlar:** Existentialism, antropologiya, tushuncha, nazariyalar, falsafa, arab musulmon falsafasi**Annotatsiya:** Ushbu maqolada muallif ekzistensializm funktsiyasi bo'yicha o'z tadqiqot natijalarini taqdim etdi. Ekzistensializm G'arb madaniyatida muhim hodisaga aylandi. Bu falsafa rassomlar Alberto Jakometti va Jekson Pollok, shuningdek, kinorejissyorlar Jan-Lyuk Godard va Ingmar Bergman ijodiga katta ta'sir ko'rsatdi. Ushbu tushuncha bugungi kunda ham intellektual dunyoda muhim rol o'ynaydi.**ОНТОЛОГИЯ В ШАХНАМЕ****Мадина Алиевна Чориева***Доцент кафедры социальных наук, PhD**Бухарский государственный медицинский институт**Бухара, Узбекистан*

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: экзистенциализм, антропология, концепция, теории, философия, арабо мусульманская философия

Аннотация: В данной статье автор изложил свои результаты исследования по вопросу функции экзистенциализма. Экзистенциализм стал значимым явлением в западной культуре. Эта философия сильно повлияла на творчество художников Альберто Джакометти и Джексона Поллока, а также кинорежиссёров Жан-Люка Годара и Ингмара Бергмана. Знаковую роль в интеллектуальном мире эта концепция играет и сегодня.

KIRISH

Firdavsiyning hayotbaxsh falsafasi bizni o'tmishimizdan xabardor qiladi, bugungi va ertangi avlodlar uchun ibratli, ibratli saboq bo'ladi. Abulqosim Firdavsiy o'zining o'lmas "Shohnoma"sida bu zamindagi hayotning ilk hodisalaridan tortib to o'z hayotigacha bo'lgan g'oyat ajoyib manzarani sehrli qalam bilan tasvirlab berganidan xalqimiz ham Eron va fors xalqlari kabi faxrlanadi.

"Shohnoma"ni tuzish chog'ida, manbalarga ko'ra, ba'zi zamondoshlar Firdavsiyni "Ustoz bebaho umrini ertak yaratishga sarflaydi", deb tanqid qilganlar.

"Shohnoma" zamonaviy tadqiqotchilarning fikricha, shohlarning maqtovi emas, balki hikmat tarixidir. Shu ma'noda "Shohnoma"ni hikoya va afsona deb hisoblash nohaqlikdir.

ASOSIY QISM

Bitiruv malakaviy ishining kirish qismida falsafaning asosiy mavzusi inson hayoti va o'limi haqidagi bahslar ekanligini ta'kidladik. Firdavsiyning ham shu mavzuda bahslari bor. Bu baytdagi adolat ma'nosi faqat bir kishiga taalluqli emas, balki butun insoniyatga qaratilgan.

Firdavsiy va uning "Shohnoma" dostoni na afsonaviy rivoyatlardan, na tarixiy hikoyalardan, hatto qahramonliklardan ham emas, balki muqaddima (shoirning dinga munosabati), aql-idrok (gnoseologiya) haqidagi so'zlar bilan boshlanadi. dunyo (borliq). Firdavsiy fikricha ontologiya - yakkaxudolik nazariyasiga - dunyo asosini, borliqning asl sabablarini tushuntirishga boradi, diniy falsafa bitta ruhiy tamoyil - Xudo (obyektiv idealizm) dan kelib chiqadi. Haqiqiy mavjudot faqat Xudoga ega; u abadiy, o'zgarmas, o'z-o'zidan etarli va transsendental (ya'ni, hissiy dunyo chegaralaridan tashqarida joylashgan).

Arab-musulmon madaniyatida tavhidning turlicha izohlari mavjud edi. Bu variantlardan biri monoteizmni borliq monizmi sifatida falsafiy tushunish edi.

Falsafa teologik va huquqiy muammolarning mafkuraviy negizida vujudga kelgan va ular bilan doimiy aloqada bo'lgan bo'lsa-da, u global mafkuraviy muammolarning ilohiy bo'lmagan yechimi sifatida, boshqa narsalar qatori, din tomonidan qo'yilgan savollarga javob berishga urinish sifatida shakllangan. boshqa yo'llar bilan, mavjudlikni ilmiy tushuntirishning mavjud turlariga e'tibor qaratish. Firdavsiy ilmlar tasnifida va metafizika bilimlarida Arastuga ergashgan. U Forobiya

ergashib, mavjudligi boshqalarga bog‘liq bo‘lgan mumkin bo‘lgan mavjudlik va mavjudligi o‘ziga bog‘liq bo‘lgan majburiy borlikni ajratadi.

Tavhidni dunyoqarash tizimi sifatida tan olgan Firdavsiy uchun birlik muammosi, dunyoning monizmi boshqacha edi: birlik oldindan qabul qilingan va e‘lon qilingan. Muammo birlikning mohiyatini, mohiyatini aniqlashda va ko‘p narsalarning kelib chiqishini shu bir boshidan tushuntirishda edi.

Abulqosim Firdavsiy falsafasining diqqat markazida mavjudlik berilgan narsa, uning tuzilishi, ko‘plikning birlikda mavjudligi, mumkin bo‘lgan borliqning dastlab borliq bilan bog‘lanishi, ekzistensial zaruriyat, imkoniyatning voqelikka shakllanishi, narsalar va xilma-xillik o‘rtasidagi sababiy bog‘liqlik bo‘lgan. mavjudligining "darajalari". Firdavsiy fikricha, borliq xudoning tasdig‘i bo‘lib, uni issiqlik va sovuq (olov va suv, havo va tuproq) yaratgan.

Firdavsiy falsafiy tafakkuridagi inson muammosini ko‘rib chiqsak, Firdavsiyning bu yerda ikki xil mavqei borligi ma‘lum bo‘ladi: bir tomondan, u insonning kelib chiqishini Tangrining mohiyati bilan bog‘lab, insonning yaratilishini azaliy sir deb biladi. boshqa tomondan, u insonni Olamning zarrasi deb hisoblaydi, aql xususiyatiga ega.

Firdavsiy insonni oliy qadriyat deb biladi va uni tevarak-atrofdagi olamga shaxs nuqtai nazaridan, ijtimoiy muhitga esa shaxsni anglashning zaruriy sharti sifatida qaraydi, uning sharofati bilan inson xarakter va qadriyat kasb etadi.

Inson, Firdavsiyning fikricha, borliqning alohida shakli, Yer yuzidagi tirik mavjudotlar taraqqiyotining eng yuqori darajasi, ijtimoiy jarayonlar va munosabatlarning subyekti, tarixning yaratuvchisi va harakatlantiruvchi kuchi hamda madaniyat yaratuvchisidir. Inson ijtimoiylashgan biologik turdir. Inson tabiiy va tarixiy evolyutsiyaning noyob va sirli hodisasidir. Insonning tabiati nimadan iborat, uning insoniy mohiyati qanday oqadi, u qanday va qanday yo‘llar bilan namoyon bo‘ladi, u dunyodagi boshqa tirik mavjudotlardan nimasi bilan farq qiladi, uning hayoti va faoliyatining maqsadi va mazmuni nimada?

U o‘z hayoti va faoliyatining barcha jabhalarida qudratli va qudratlimi, uning imkoniyatlari, qobiliyati va talablari chegarasi qanday – Firdavsiy falsafasida “Inson tabiati” tushunchasi atrofida yuzaga keladigan asosiy savollar shulardir. Inson - tabiiy mavjudot, lekin faqat tabiiy mavjudot bo‘lish uning mavjudligi chegarasi emas. U hayvonlar kabi nafaqat tabiat qonunlari doirasida, balki ularning ta'siri ostida ham yashaydi va ishlaydi. Antroposotsiogenez uni bu vaziyatdan olib chiqdi. Antroposotsiogenez tufayli hayot va xulq-atvor ijtimoiy qonunlar, madaniyat va axloq bilan birga keladi va belgilanadi. Agar u bu qonuniyatlar doirasidan tashqarida bo‘lsa, u antroposotsiogenezda ijtimoiy munosabatlarning subyekti, shaxs sifatida harakat qila olmaydi.

“Shohnoma”dagi ekzistensializm

XULOSA

Antropologik falsafada insonning kelib chiqishi, mavjudligi, tabiati va mohiyatini o'rganishning turli yo'nalishlari mavjud. Ulardan biri ekzistensializm bo'lib, u dunyodagi inson mavjudligining o'ziga xosligini ta'kidlaydi. Firdavsiy fikricha ekzistensializm falsafiy ta'limot bo'lib, unga ko'ra inson yolg'iz, dunyoda tashlab ketilgan, o'zini doimo xavf ostida his qiladi, hayoti nomukammal, shuning uchun u o'zini asrash va himoya qilish uchun hikmat izlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ergashevna G. L. THE IMPORTANCE AND PLACE OF PHILOSOPHY IN SHAPING THE WORLDVIEW OF MODERN YOUTH //Journal of Social Sciences and Humanities Research Fundamentals. – 2023. – T. 3. – №. 05. – C. 72-74.

2. Ergashevna G. L. MODERN VALEOLOGICAL TEACHINGS AND THEIR SOCIOANTHROPOLOGICAL ESSENCE //The American Journal of Political Science Law and Criminology. – 2023. – T. 5. – №. 04. – C. 106-113.

3. Choriyeva M. A. THEORY OF KNOWLEDGE AND RATIONALISM IN THE PHILOSOPHY OF FIRDAVSI //European International Journal of Pedagogics. – 2023. – T. 3. – №. 06. – C. 104-108. Karimova L. M. SOCIAL PROCESSES SOCIAL MOBILIKNING MOVEMENT QUALITATIVE STREET //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2023. – T. 3. – №. 10. – C. 17-23.

4. Чориева, М. (2023). INTERPRETATION OF RELIGIOUS DOCTRINES IN SHAKHNAME. Scientific Journal of the Fergana State University, 29(1), 42. https://doi.org/10.56292/SJFSU/vol29_iss1/a44

5. Chorlieva M. A. STATE OF STUDY OF THE PROBLEM AND THE METHODOLOGICAL BASIS OF THE RESEARCH //The American Journal of Political Science Law and Criminology. – 2023. – T. 5. – №. 04. – C. 82-92.

6. Chorlieva M. A. STATE OF STUDY OF THE PROBLEM AND THE METHODOLOGICAL BASIS OF THE RESEARCH //The American Journal of Political Science Law and Criminology. – 2023. – T. 5. – №. 04. – C. 82-92.

7. Чориева М. РЕЛИГИОЗНЫЕ ДОКТРИНЫ “ШАХНАМЕ” //Farg ‘ona davlat universiteti ilmiy jurnali. – 2023. – №. 1. – C. 195-198.

8. Choriyeva M. A. THE THEORETICAL ORIGIN OF FIRDAUSI'S PHILOSOPHICAL WORLD VIEWS.(ANALYSIS OF PART 1) //Journal of Social Research in Uzbekistan. – 2022. – T. 2. – №. 04. – C. 34-39.

9. Choriyeva M. A. THE THEORETICAL ORIGIN OF FIRDAUSI'S PHILOSOPHICAL WORLD VIEWS.(ANALYSIS OF PART 2) //Oriental Journal of Education. – 2022. – C. 29-35.

10. Chorieva M. A. REFLECTION OF PHILOSOPHICAL TEACHINGS IN THE WORKS OF FIRDAUSI SHAKHNAME //American Journal Of Philological Sciences. – 2022. – Т. 2. – №. 10. – С. 07-11.
11. Choriyeva M. A. HISTORY OF CREATION" SHAH-NAME" FIRDOUSI //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES. – 2021. – Т. 2. – №. 12. – С. 45-48.
12. Aliyevna C. M. EXISTENTIALISM AND ITS FUNCTION //Journal of Social Sciences and Humanities Research Fundamentals. – 2023. – Т. 3. – №. 12. – С. 09-11.
13. Chorieva M. A. LIFE AND SPIRITUAL HERITAGE OF FIRDAUSI //Oriental Journal of History, Politics and Law. – 2022. – Т. 2. – №. 04. – С. 36-42.
14. Aliyevna C. M. АНАЛИЗ РЕЛИГИОЗНЫХ УЧЕНИЙ ПРИВЕДЕННЫХ В ПРОИЗВЕДЕНИИ АБУЛКАСЫМА ФИРДАВСИ “ШАХНАМЕ” //PHILOSOPHY AND LIFE INTERNATIONAL JOURNAL. – 2022. – №. SI-2.
15. Karimova L. M. JAMI OF SUFI PHILOSOPHY //Journal of Social Sciences and Humanities Research Fundamentals. – 2023. – Т. 3. – №. 05. – С. 105-108.
16. Akhmedova Z. A. THE CONTRIBUTION OF AHMAD DONISH TO THE DEVELOPMENT OF EDUCATION IN THE EMIRATE OF BUKHARA //The American Journal of Political Science Law and Criminology. – 2023. – Т. 5. – №. 04. – С. 64-72.
17. Akhmedova Z. A. PHILOSOPHY IN THE WORK OF AKHMAD DONISH //Oriental Journal of History, Politics and Law. – 2022. – Т. 2. – №. 04. – С. 29-35.
18. Akhmedova Z. A. Socio-Philosophical Views Of Ahmad Donish And His Role In The Formation Of National Ideology //Journal of Positive School Psychology. – 2022. – Т. 6. – №. 8. – С. 2858-2865.